

РЕЦЕНЗИЯ

за

Научната и образователна степен “доктор” по история

Хуманитарни науки, професионално направление

2.2 История и археология (Нова и най-нова обща история – История на Русия)

Софийски университет “Св. Климент Охридски”

Исторически факултет

Катедра “Нова и съвременна история”

на Стефан Петров Петров

Тема на дисертацията:

РУСКАТА ИМПЕРИЯ И АНТИВОЕННИТЕ ДВИЖЕНИЯ В ГОДИНИТЕ НА
ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

от проф. д-р Дарина Григорова Григорова

Данни за дисертанта

Стефан Петров Петров е роден на 7 юли 1993 г. в Пловдив, завършва специалност “Журналистика” за бакалаври в УНСС (2016), след което и магистърската програма “Кризи, конфликти и дипломация в световната политика XVI–XXI век” към Катедра “Нова и съвременна история” на Историческия факултет на Софийския университет “Св. Климент Охридски”. Като магистър Стефан Петров защитава успешно темата “Антивоенни движения в европейските страни от Централните сили в годините на Първата световна война”, която разширява и надгражда в дисертацията си, изследвайки проблема за антивоенните движения в Руската империя. И като магистър, и като докторант Стефан Петров работи и се развива академично под научното ръководство на доц. д-р Александър Сивилов.

Данни за дисертацията

Дисертационният труд на Стефан Петров Петров: РУСКАТА ИМПЕРИЯ И АНТИВОЕННИТЕ ДВИЖЕНИЯ В ГОДИНИТЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА се състои от увод, три глави (използван е тематико-хронологическият подход), заключение и библиография. Хронологическите рамки на дисертацията логично са ограничени в периода от юли 1914 г. до Февруарската революция от 1917 г.

Използваната литература се състои от 266 заглавия, от които извори – непубликувани: 35 архивни документи от ЦДА, въведени в научно обръщение, което е и един от основните приноси на дисертацията на Стефан Петров; 63 публикувани документи, повечето издадени в архивната поредица на “Красный архив”; 8 тематични сборници с документи за основните леви течения и партии в руското общество; 46 заглавия с дневници, спомени и писма и др, общо 155 заглавия. Библиография по темата е от 111 заглавия на български, руски и английски език. Общият обем на дисертацията е 348 с. Ясен и четивен стил на автора със стройна структура на текста.

Глава първа: УПРАВЛЯВАЩИТЕ КАТО ФАКТОР ЗА ВЪЗНИКВАНЕТО НА АНТИВОЕННИ НАСТРОЕНИЯ анализира идеологическите спорове в руското общество за ролята/мисията на Русия в Първата световна война като един от факторите за слабата подготовка на Романовата империя за световния конфликт. Дисертантът проявява афинитет към гледната точка на Лев Троцки за руската империя и военно-политическите ѝ цели в конфликта [с. 18–19], което не му пречи да анализира всички основни критични аспекти в историографията по темата.

Отделен раздел е посветен на “войнстващия национализъм” като предвоенна идеология във всички участници в Първата световна война. В опита да се представи историческата основа на националния въпрос/въпроси в Руската империя, неизбежно са направени неточни обобщения като: *“Руските императори и техните министри се стремят да запазят огромната империя, като*

често политиката към различните националности не е особено благосклонна” [с. 21]. Далеч не всички императори не са “благосклонни” към народите и нациите в империята, обратно, такъв като преобладаваща политика е само един, и това е Александър III.

Засегнати са теми като полския, еврейския, немския въпрос, за които има огромни историографски масиви, а в дисертацията е предпочетена книгата на неспециалиста и журналист-популяризатор Михаил Зигар, което може да се приеме дотолкова, че е извън темата за антивоенните движения и е излишно отклонение.

Същевременно не са включени изследвания на автори по конкретната тема на дисертацията [Булдаков В.П., Леонтьева Т.Г. Война, породившая революцию. Россия 1914–1917 гг. М., 2015; Колоницкий, Б.И. Символы власти и борьба за власть: К изучению политической культуры Российской революции. СПб., 2001; Дмитрий Рубльов, изследовател на руския анархизъм 1914–1917 и конкретно на антивоенните акции: Антивоенная деятельность российских анархистов (1914–1917 гг). – В: Российская история, N 5, 132–146.].

“Разложението на самодържавието” [с. 48] е римейк на съветския термин “разложение на царизма”, популярен в съветската историография, какъвто е и анализът на Стефан Петров за Романовата империя. От абзаците, посветени на царското семейство, единственият, имащ връзка с темата на дисертацията, е за Николай II като главнокомандващ [от с. 67]. Използването на учебници по история на Русия [Н. Верт, Н. Рязановски] в дисертация е допустимо само при историографски анализ на учебна литература.

Глава втора: РУСКАТА РАДИКАЛНА ОПОЗИЦИЯ – МЕЖДУ ПОДКРЕПАТА ЗА ОТЕЧЕСТВОТО И ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМА – оттук започва същинската дисертация, което проличава и в анализа на Стефан Петров за левите политически течения в руското общество, или както той ги нарича “самобитни социални движения” [с. 117]. Разгледани са всички аспекти на руския пацифизъм. Най-силната част и изследователска страна на Стефан Петров е анализът на руската левица (народници, социал-демократи, есери) и на

социалните причини за руското антивоенно движение. Специално внимание е отделено и на споровете сред меншевиките по темата за войната. Напълно на място е отделения раздел за антивоенните позиции на Георги Плеханов. Находчиво и обосновано в текста е заглавието на раздела “война на войната” за тактиката на болшевиките [от с. 194]. Руският анархизъм и Цимервалдското движение са вписани в текста на Стефан Петров аналитично и конкретно техните наспекти на антимиитаризма. Най-силната част на дисертацията е глава втора.

Глава трета: СПОНТАННА СЪПРОТИВА ПРОТИВ ВОЙНАТА е посветена на предвоенните настроения и политика, и би стояла по-добре, и по-логично, преди втора глава, и на мястото на първа. Показана е цялостна картина на руските обществени очаквания – от еказалтирания патриотизъм предимно в градовете в началото на войната, до неразбирането и безразличието по селата. Анализирани са и всички проблеми в армията от продоволствие и муниции, до идеологически вакуум и липса на мобилизационен дух. По темата за дезертьорството е добре да се включи изследването на *Оськин М.В. Неизвестные трагедии Первой мировой. Пленные. Дезертиры. Беженцы. М., 2011.* А по темата за обществените настроения и войната трябва да се добави фундаменталната монография на *Аксенов, В.Б. Слухи, образы, эмоции. Массовые настроения россиян в годы войны и революции (1914-1918). М.: Новое литературное обозрение, 2020.*

/Всички препоръчани в рецензията изследвания по темата на дисертацията са налични в интернет – бесплатно./

Публикации и участия в научни форуми

Стефан Петров Петров има 10 публикации на български език (3 издадени и 7 под печат) по темата на дисертацията. Участвал е активно в редица международни и регионални конференции, както и в международни проекти с доклади по темата на дисертацията си и като организатор.

Заключение

Дисертацията на Стефан Петров Петров отговаря на изискванията за академичен изследователски труд за образователната и научна степен “ДОКТОР” в професионално направление 2.2. История и археология (Нова и най-нова обща история – История на Русия). Препоръчвам на уважаемото научно жури да оцени високо работата на Стефан Петров Петров.

София, 6 февруари 2023 г.

Член на жури:

проф. д-р Дарина Григорова